



Inventeringen av brun kärrhök i Skåne 1995

Census of the Marsh Harrier in Scania in 1995

Olof Persson



Den bruna kärrhöken utlystes till riksinventeringsart 1995 av SOFs forskningskommitté. Arten har varit riksinventeringsart vid tre tidigare tillfällen: 1958 (Enemar 1959), 1969 (Andersson och Larsson 1971) och 1979 (Bylin 1981). En rad studier och observationer tyder på en kraftig ökning under senare år varför en ny inventering ansågs vara av stort intresse. Totalresultatet för Sverige har redan redovisats (Kjellén 1996). Avsikten med denna redogörelse är att ge en mer detaljerad bild av förekomsten i Skåne och att redovisa hur det inkomna materialet utvärderats.

Inventeringens genomförande

Genomförandet uppdrogs åt SkOFs forskningskommitté, men arbetet delegerades vid SkOFs årliga forskningsmöte på Stensoffa till de lokala fågelklubbarna. Varje klubb utsåg en ansvarig att organisera inventeringsarbetet i sitt område och att sammanställa observationerna. Hela Skåne är tyvärr inte täckt av lokalklubbar utan för några områden fick vi förlita oss på mer spontant inkomna rapporter. Upprop sattes in i Anser och kontakt togs med kommunornitologerna. Vidare sattes genom Hans Cronerts försorg ett upprop in i Kristianstad läns hushållningssällskaps tidskrift.

Metodiken var enkel för att direkt kunna jämföra med de tidigare inventeringarna. Lämpliga lokaler skulle besökas minst en gång under slutet av april och början av maj. Kontroll av häckningsutfallet var frivilligt.

Resultat

Totalt rapporterades 161 "säkra" respektive 51 "troliga" häckningar, samt ett antal observationer som kan tolkas som ytterligare ca 15 "möjliga" par. Frågan ställer sig då: vad menas med säker, trolig, respektive möjlig? Tyvärr har rapporteringen inte varit helt konsekvent och en viss osäkerhet föreligger. Det framgår inte heller alltid av rapporterna hur många besök som gjorts vid de olika lokalerna, men de flesta uppskattningarna bygger uppenbarligen på flera besök. De säkra paren tycks ha utgjorts av observationer där boplatsen lokaliserats, medan majoriteten av de troliga paren har sannolikt gällt observationer av par i lämplig häckningsbiotop men där boplatsen inte säkert kunde lokaliseras. I något fall har uppenbarligen misslyckade häckningsförsök angetts som troliga häckningar. Möjliga par avser observationer med lägre häckningskriterier, t ex regelbundna observationer över vissa områden och sena observationer av par. Eftersom både säkra och troliga par väl uppfyller inventeringens kriterier bör man kunna slå samman dessa och totalt kan vi alltså räkna med 212 rapporterade stationära par. Lokaler-na presenteras i figur 1.

Åkerhäckningar

Under senare år har flera häckningar på ren åkermark rapporterats. Från 1995 finns sammanlagt 6 fynd av sådana häckningar. Dessa var 1 par på trädesfält vid Klippan, 2 par vid Odarslöv, 1 par i kornåker vid Vanstad, 1 par

i rapsåker vid Vellinge och 1 hane med 2 honor varav den ena i rapsfält vid Räng. Det skall också tilläggas att flera av de möjliga paren gäller just observationer på åkermark. Det är troligt att det fanns ytterligare åkerhäckande par, men det kan uppenbarligen vara svårt att lokalisera boplatserna vilket också betonas av flera observatörer.

Polygyni

Polygyni, dvs en hane med två honor, observerades på 2 platser, vid Räng (se ovan) samt vid Bara. Ytterligare några misstänkta fall rapporterades, men de kunde inte säkerställas.

Häckningsframgång

För 12 par angavs 27 flygga ungar vilket ger ett genomsnitt av 2,2 ungar per par. Flera rapportörer angav också resultatet i mer allmänna termer, och överlag talas om en stor andel lyckade häckningar. Uppenbarligen gjordes få kontroller av resultatet under den varma sommaren - i och för sig fullt förståeligt.



Foto: Jan Johannesson/N



Figur 1. Förekomsten av brun kärrhök i Skåne 1995. (•) anger stationära par, (o) anger möjliga par.

Distribution of Marsh Harrier in Scania in 1995. (•) represents stationary pairs, (o) represents possible pairs.

Hur många par häckar i Skåne?

En inventering av det här slaget kan naturligtvis aldrig vara hundra procentig effektiv. Hur stor andel av paren upptäcktes? Täckningsgraden har varierat, och i tätare populationer är det ibland svårt att avgöra hur många par det rör sig om. Å andra sidan kan bruna kärrhökarna jaga över ganska vidsträckta områden. Goda och därmed ofta frekventerade födosöksplatser skulle eventuellt kunna misstolkas som en boplatz. Förmodligen finns också en del icke-häckande, delvis yngre fåglar, på plats vilket ytterligare komplicerar bilden.

Från delar av sydvästra Skåne, framförallt från Svedala, Malmö, Staffanstorps och Lunds kommuner, har det inkommit rapporter inte bara genom lokalklubbarnas försorg utan även från andra rapportörer. Överensstämmelsen är god och vi har förmodligen en mycket bra bild av både utbredning och antal i detta område.

Från Trelleborg och Svedala kommuner har vi rapporter om 54 stationära par plus 6 möj-



liga par. Christer Sjögren (Trelleborgs Biologiska Förening) uppskattar maximala antalet missade par i dessa kommuner till högst 16. Om det fanns så många ytterligare par betyder att vi kunnat bokföra knappt 80% av beståndet i detta område. Om vi antar att inventeringsaktiviteten varit lika hög i resten av Skåne skulle de 212 rapporterade paren motsvara ca 270 par. Nu är det inte säkert att det verkligen fanns ytterligare 16 par i Trelleborgs och Svedala kommuner, men sannolikt har inte täckningen varit lika god i resten av Skåne. Ett speciellt problemområde utgör kommunerna Landskrona, Svalöv och Eslöv samt Ringsjöbygden där SkOFs saknar en lokal organisation. Härifrån finns bara 6 par rapporterade. Nog finns fler par här, även om tätheten är betydligt lägre än på Söderslätt. I sydost genomfördes inte någon systematisk inventering, de 15 rapporterade paren är att betrakta som ett absolut minimum (Paul Axelsson).

I nordöst har täckningen också varit god, med ett undantag: Araslövssjön. Här har kompletterande uppgifter i efterhand lämnats av Patrik Olofsson, Åhus.

En försiktig uppskattning av beståndet i Skåne stannar vid ca 270 par. Det här är något högre än vad som tidigare angavs till SOF.

Anledningen är att en del uppgifter anlände först efter avrapporteringen.

Utvecklingen i Skåne

Flera redogörelser för förekomsten fram till mitten av 1980-talet har tidigare publicerats (Kjellén och Schubert 1987, Ekberg och Nilsson 1994) och här skall blott göras en kort sammanfattning. I tabell 1 redovisas antalet rapporterade par vid olika tidpunkter på ett urval lokaler. På grund av jakt och förföljelse var beståndet mycket svagt i Skåne under 1900-talets början. Vid inventeringen 1958 rapporterades 13 par, 1969 fanns 20 par och inte förrän på 1970-talet kunde man se en kraftigare tillväxt. Från 1979 års inventering rapporterades 59 par, och tillsammans med resultaten från sjö- och småvatteninventeringen uppskattades populationen till ca 80 par. Därefter tycktes beståndet minska något, men under senare halvan av 1980-talet vände det uppåt igen. Ökningen till dagens 270 par motsvarar cirka 12% om året under den senaste 10-årsperioden. Ökningen har berört hela Skåne, men är framförallt märkbar i den sydvästra delen, där den bruna kärrhöken blivit en verklig karaktärsfågel för jordbrukslandskapet. I nordväst konstaterades den första häck-

Tabell 1. Antal bruna kärrhökar på några skånska häckplatser under tiden 1958-1995. Uppgifterna 1958-1985 hämtade ur Kjellén och Schubert (1987). För närmare detaljer hänvisas till detta arbete. Streck (-) anger att uppgift saknas. (K) = kustlokal
Number of breeding pairs of Marsh Harriers at some selected breeding localities in Scania. (-) = no information, (K) coastal locality. For details see Kjellén & Schubert (1987)

	1958	1966-71	1977-79	1983-85	1995
Gässie (K)	-	1	1	1	1
Klagshamn (K)	-	1	1	1	1
Börringesjön	-	1	3	2	3
Yddingen	1	1	3	1	3
Krankesjön	2	3	5	4	6
Krageholmssjön	-	1	1	1	1
Hammarsjön	2	5	12	8	20
Araslövssjön	-	2	6	5	9
Svarta sjö	1	1	1	2	1
Råbelövssjön	-	1	3	1	1
Oppmannasjön	-	1	3	1	4
Ivösjön	-	1	7	1	3
Summa	6	19	46	28	53

ningen så sent som 1987. Nu finns där flera par, även om alla inte kunnat veriferats med bofynd. I nordöst är bilden mer splittrad. Längs Helgegåns nedre lopp finns fler par än någonsin, men i några andra sjöar, bl a Ivösjön och Råbelövssjön, tycks arten inte riktigt ha hämtat sig från nedgången i början av 1980-talet.

Orsakerna till ökningen har diskuterats av Kjellén (1996), och är troligen att söka i minskad jakt och förföljelse samt minskad giftbelastning. Förhållandena tycks vara likartade i hela Nordvästeuropa.

Den fortsatta utvecklingen kommer att bli mycket intressant att följa. En ny inventering om 5 eller 10 år, antingen som en riksinventering eller organiserad av SkOF, vore mycket önskvärd.

Tack

Ett stort antal personer har varit engagerade i arbetet och till alla dessa, ingen nämnd och ingen glömd, framförs härmed ett varmt tack för insatserna. Ett speciellt tack till de lokala rapportsammanställarna vilka i flera fall producerat rapporter som väsentligt underlättat utvärderingen.

Referenser

- Andersson, G.K.A., & Larsson, A. 1971. Bruna kärrhöken i Sverige år 1969. *Vår Fågelvärld* 30: 99-105.
- Bylin, K. 1981. Bruna kärrhöken i Sverige år 1979. *Vår Fågelvärld* 40: 455-460.
- Ekberg, B., & Nilsson, L. 1994. Skånes fåglar. Signum. Lund.
- Enemar, A. 1959. Bruna kärrhöken i Sverige år 1959. *Vår Fågelvärld* 18: 42-49.
- Kjellén, N. 1995. Brun kärrhök. En framgångsrik art enligt riksinventeringen 1995. *Vår Fågelvärld* 55, nr 4: 6-15.
- Kjellén, N., & Schubert, S. 1987. Bruna kärrhören (*Circus aeroginosus*) i Skåne. *Anser* 26: 1-8.

Summary

A nationwide census of the Marsh Harrier Circus aeroginosus was carried out in Sweden in 1995.

In this report the results from the census in Scania are presented. A total of 212 stationary pairs were found indicating that at least 270 pairs bred in Scania in 1995. The rate of increase from 1985 to 1995 was estimated at about 12% annually.

Olof Persson, Fugav. 2, 245 42 Staffanstorp.



På spaning i vasshavet. Foto: John Larsen